

Geometrie v učivu matematiky 1. stupně ZŠ

IMAp09 Didaktika matematiky 2

P 5 Kružnice, kruh

Růžena Blažková

Kružnice, kruh

- Motivace – kde se setkáváme s kružnicí, kde se setkáváme s kruhem
- Pozor – rozdíl mezi kružnicí a kruhem!
- K zavedení těchto pojmů můžeme využít aktivity žáků:
- Obkreslování mincí, kruhů – ukázat – čára je kružnice, vybarvit – kruh
- Zapíchnout kolík a provázkem, vyznačit kruh
- Zvolit bod S a rýsovat úsečky SA , SB , SC , ... tak, aby byly všechny shodné - aby měly stejnou délku

Kružnice, kruh

- Na základě aktivit můžeme přiblížit tyto geometrické útvary – vytvořit představu v duchu správných definic.
- Definice – s využitím shodnosti
- Je dána úsečka AB a bod S . Kružnice k je množina všech bodů X v rovině, pro které platí $SX \cong AB$.
- Je dána úsečka AB a bod S . Kruh K je množina všech bodů X v rovině, pro které platí: bod X náleží úsečkám SX a $SX \cong AB$.

Kružnice, kruh

Definice pomocí vzdálenosti

Je dán bod S a reálné číslo $r > 0$. Kružnice k je množina všech bodů X v rovině, pro které platí, že jejich vzdálenost od bodu S je r .

Je dán bod S a reálné číslo $r > 0$. Kruh K je množina všech bodů X v rovině, pro které platí, že jejich vzdálenost od bodu S je menší nebo rovna r .

Pojmy - upevnění

- Vyznač body, které náležejí kružnici
  - Vyznač body, které náležejí kruhu
  - Vyznač body, které nenáležejí kružnici ani kruhu
  - Vyznač body, které náležejí kruhu, ale nenáležejí kružnici
-
- Jak můžete vyznačit kruhový záhon o průměru tři metry?
  - Jak byste snadno vystřihli kruh z papíru tvaru čtverce?

Další pojmy

- **Oblouk** kružnice – Dva různé body kružnice (např. A, B) rozdělí kružnici na dva oblouky. Body A, B jsou krajní body oblouku. Oblouk, který uvažuji, vyznačím buď barevně nebo pomocí dalšího bodu oblouku.
- **Půlkružnice** – body, které vyznačují oblouk, leží na průměru. Oba oblouky jsou shodné.
- **Půlkruh** – společná část (průnik) kruhu a poloroviny, jejíž hraniční přímka prochází středem kruhu

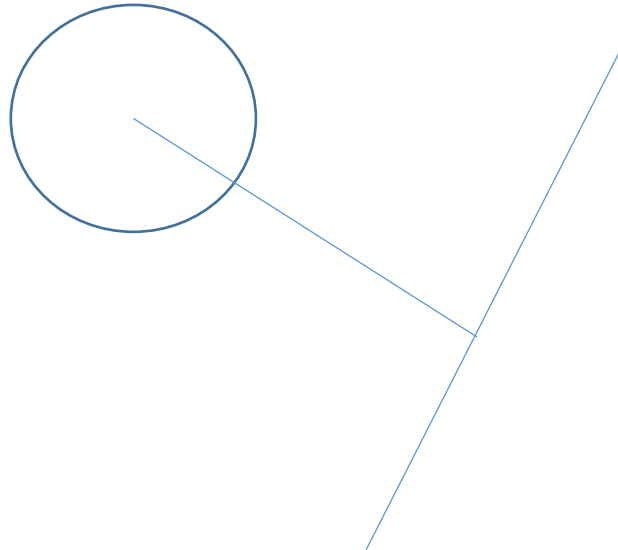
Rýsování kružnic

- Libovolně, obrázky – zvládnutí techniky práce s kružítkem
- Kružnice s daným středem
- Kružnice s daným středem a daným poloměrem
- Kružnice s daným středem a procházející daným bodem

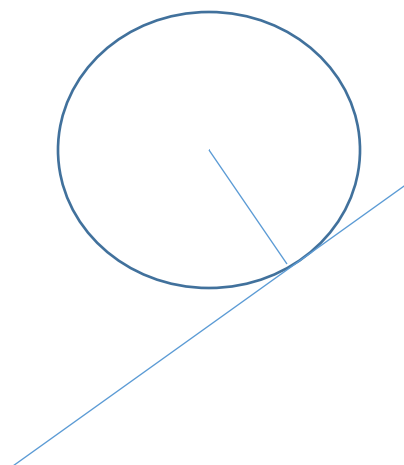
Vzájemná poloha kružnice a přímky

- Hledejte reprezentace v praxi
- Kružnice a přímka **nemají** společné body - vnější přímka kružnice

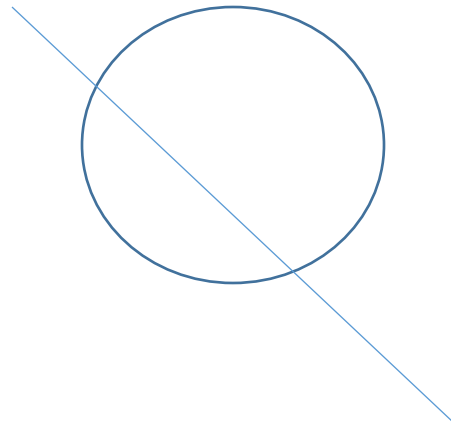
Vzájemná poloha kružnice a přímky

- Kružnice a přímka mají společný právě jeden bod - tečna

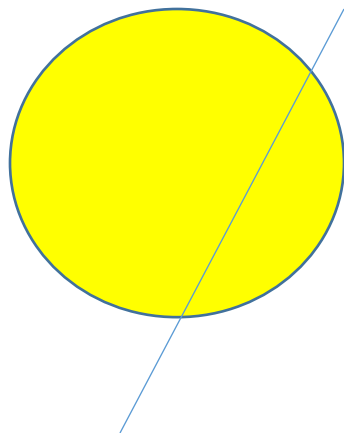
Vzájemná poloha kružnice a přímky

- Kružnice má s přímkou společné dva body - sečna

Vzájemná poloha kruhu a přímky

- Kruh má s přímkou společnou úsečku - tětiva

úloha

- Rozdělte kruh čtyřmi přímkami na 11 částí.
- Úlohu žáci řeší zpravidla metodou pokus, omyl.
- Pokud se jim nezdaří najít řešení, můžeme přistoupit k badatelskému způsobu výuky.

úloha

- Na kolik částí rozdělíte kruh jednou přímkou?
- Na kolik částí rozdělíte kruh dvěma přímkami?
- Zde začneme uvažovat o vzájemné poloze dvou přímek, mohou být rovnoběžné nebo různoběžné.
- Dále uvažujeme o průsečíku dvou přímek – může být v kruhu nebo mimo kruh.
- Na kolik částí rozdělíme kruh třemi přímkami?

Shrnutí

- 1 přímka
- 2 přímky
- 3 přímky
- 4 přímky

2 části

3, 4

4, 5, 6, 7

5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

- n přímek

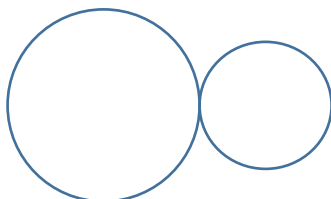
$$\frac{n^2+n+2}{2}$$

Vzájemná poloha dvou kružnic

- Hledejte reprezentace v praxi
- Kružnice nemají společný bod

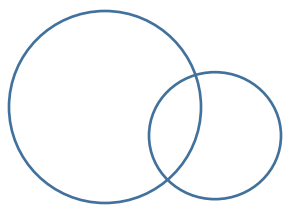
- Kružnice mají společný bod, dotýkají se vně

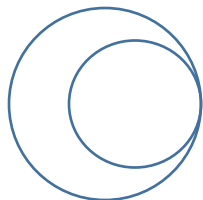

Vzájemná poloha dvou kružnic

- Kružnice se protínají

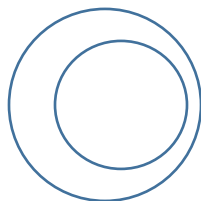

- Kružnice se dotýkají uvnitř

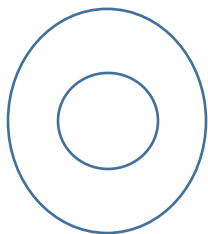

Vzájemná poloha dvou kružnic

- Jedna kružnice je ve vnitřní oblasti druhé kružnice

- Soustředné kružnice

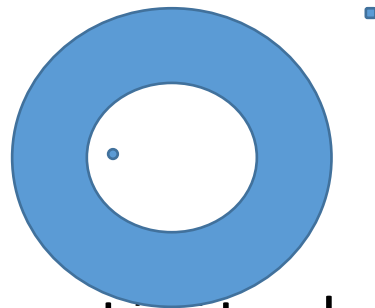

Části kruhu

- Kruhová úseč
- Kruhová výseč
- Mezikruží
- Re prezentace v praxi:
- Kruhová výseč – kruhový diagram
- Mezikruží – výroba bambule – interdisciplinární vztahy – pracovní činnosti

Bambule

- Vystřihnete z tvrdšího papíru mezikruží, dvě shodná.

- Kolem pevné části omotavate vlnu.
- Po okraji mezikruží ji nastřihnete
- Uprostřed svážete
- Sundáte z vlny papírové mezikruží

Konstrukční úlohy

- Narýsujte kružnici se středem S . Narýsujte dva různé průměry této kružnice. Průsečíky průměrů s kružnicí označte postupně A , B , C , D . Co můžete říci o čtyřúhelníku $ABCD$?
- Narýsujte libovolný trojúhelník KLM . Sestrojte středy jeho stran a narýsujte osy jeho stran. Průsečík os stran označte S . Sestrojte kružnici, která má střed v bodě S a prochází bodem K . Kterými dalšími body trojúhelníku kružnice prochází?
- Je dána úsečka AB . Narýsujte kružnici k tak, aby úsečka AB byla jejím průměrem.

Konstrukční úlohy

- Jde dána přímka p a dva různé body S , A . Narýsujte kružnici k , která má střed v bodě S a prochází bodem A . Zvolte polohu bodu A tak, aby:
  - a) kružnice k s přímkou p neměla společný bod
  - b) kružnice k s přímkou p měla právě jeden společný bod
  - c) kružnice k s přímkou p měla dva společné body.

Konstrukční úlohy

- Narýsuj osu úsečky pomocí kružítka a pravítka.
- Pomocí kružnice a oblouků narýsuj pravidelný šestiúhelník.
- Narýsuj kružnici opsanou:
  - a) čtverci
  - b) obdélníku
  - c) trojúhelníku
- V kterých bodech mají tyto kružnice středy?

Konstrukční úlohy

- Pomocí soustředných kružnic narýsujte terč.
- Pomocí kružnic, které se protínají, narýsujte model „olympijských kruhů“. Jaké barvy mají jednotlivé kružnice a které světadíly představují?